

Események, rendezvények

Beszámoló az MFT Észak- és Közép-Dunántúli Területi Szervezetének előadóüléséről (2024. szeptember 27.)

Az előadóülésnek a soproni HUN-REN Földfizikai és Űrtudományi Kutatóintézet adott otthont. Az intézet igazgatója, KOVÁCS István üdvözölte a megjelenteket és az online térben csatlakozó hallgatókat, majd ÁDÁM László elnök felkérte az első felszólalót, FODOR Lászlót, aki a Pannon-medence nyugati határzónájának szerkezetfejlődését ismertette a litoszférakutatás új eredményein keresztül. Az előadás erőssége a modellterület kéregfejlődés-szimulációjának rendkívül látványos bemutatása volt. Majd NÉMETH Károly következett, aki a Balaton-felvidéki monogenetikus vulkánok nemzetközi vulkanológiai kutatásokban betöltött szerepét értékelte. Az online előadás aktualitását az adta egyfelől, hogy a kutató az e témában tartott MTA doktori védésére érkezett haza, másfelől az a tény, hogy idén augusztus 27-én a Nemzetközi Geológiai Kongresszuson Busanban (Dél-Korea) a Geológiai Tudományok Nemzetközi Szövetségének Földtani Örökségek Bizottsága a Balaton-felvidék lepusztult vulkánvidékét a világ 200 legfontosabb geológiai öröksége közé választotta. A Balaton-felvidék vulkánjai és az őket bezáró felszínforma olyan helyekkel került egy kalapba, mint a Grand Canyon vagy a Vezúv. Ez az óriási elismerés alapvetően a terület vulkanológiai és geomorfológiai kutatásainak nemzetközi méltatása, hisz erre a listára felkerülni csak úgy lehet, ha a helyszín hozzájárult az adott geológiai tématerület fejlődéséhez. A Balaton-felvidéki bazaltvulkanizmus pedig éppen ilyen a majd 200 éves kutatástörténetével és az utóbbi három évtized igen változatos vulkanológiai kutatásaival. A tanúhegyekkel és az inverz térszínnel kapcsolatban a hallgatóság köréből is többen tettek fel kérdéseket, ami jelzi, hogy a téma a mindennapokban és az oktatásban egyaránt érdekes és fontos lehet. Ezután KOVÁCS István kapta vissza a szót, aki ismertette az intézet múltját, majd kitért arra is, hogy széleskörű tevékenységük – az időjárás-változás, a földrengések vagy a napkitörések észlelése – miként kapcsolódik mindannyiunk hétköznapi életéhez. Kiterjedt mérőhálózata és a hihetetlen mennyiségű adat feldolgozása a földtudományokban kiemelt szerephez juttatja az intézetet. A bemutatott tervek és fejlesztési irányok megalapozott perspektívára utalnak.

A délutáni ülés az intézet fiatal munkatársai kutatási eredményeinek bemutatásával kezdődött: LANGE Thomas a földköpenyfluidumok szerepére és a nanoléptékű szerkezetek vizsgálatára világitott rá. SPRÁNITZ Tamás folyadékzárvány-vizsgálatai a metamorf folyamatok és az egyes kőzetek fejlődéstörténete közötti szoros kapcsolatot, ok-okozati összefüggésrendszerüket tárta fel. Az ülés KOVÁCS Gábor, a Bányagép Kft. munkatársának előadásával zárult, mely a sikeres nyersanyagkutatás esélyét mutatta be a jogszabályok harapófogójában. Örömteli, hogy mind a jelenlevők (12 fő), mind az online hallgatóság (8 fő) maradéktalanul kitartott az előadás végéig.

A program ezt követő részében az elnök egy kerekasztal-beszélgetést hívott életre. Ennek oka, hogy amint azt az elmúlt években mindannyian érezkelhettük, a földtan egyre jobban háttérbe

szorul az oktatásban, s túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a közgondolkodásnak sem része. Ötleteket kell tehát kidolgozni a folyamat megfordítására, s ebben a korábban alulteljesítő területi szervezetek is aktív részt kell vállalnia.

Az előadások célja egyrészt az volt, hogy az újonnan megválasztott vezetőség bemutatkozzon a tagság előtt, másrészt láttatni szerettük volna, hogy mennyire szerteágazóak a területi szervezet földtani feladatai. Ezt az eddigiekben is jellemző sokszínűséget szeretnénk megtartani, s kérjük a tagságot, hogy tevékenyen vegyen ebben részt.

A szervezők köszönetet mondanak a kutatóintézet dolgozóinak, az előadóknak és a hallgatóságnak kitartásukért és önzetlen segítségükért.

ÁDÁM László – elnök, KOVÁCS Gábor – titkár

A sokféleség az élet alapja

2021 óta új nemzetközi nap létezik, a „Geodiversity Day”, amit magyar nyelven „A földtudományi sokféleség világnapjának” nevezünk (október 6.). Ennek alkalmából világszerte október első hétvégéin kirándulásokat szerveznek a szakértők, hogy minél jobban megismerjék az érdeklődők a földtani szempontból kiemelkedő jelentőségű természeti értékeket. Ezek a kirándulások jelentős részben földtudományi értékekben bővelkedő, UNESCO-védelmet elnyert területeken vannak, ezek a területek a geoparkok.

A geológusok a geodiverzitás napján geotóp napi túrákról, geoparkokról és geoturizmusról tartottak előadóülést, amely végül VERES Zsolt Geokéktúra című könyvének bemutatójával zárult. Föld bolygónk értékei, valamint a tudomány térbeli és a generációk közötti időbeli folytonossága kerültek előtérbe, ahogy a Magyarhoni Földtani Társulattól immár 176 éve megszokhattuk.

Nagyszámú érdeklődő jelenlétében zajlott le a Magyarhoni Földtani Társulat ProGEO Földtudományi Természetvédelmi Szakosztálya, az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság, az MNMKG Természettudományi Múzeum és a Magyar Tudományos Akadémia X., Földtudományi Osztályának közös rendezvénye.

A rendezvény házigazdája HORVÁTH Gergely, a ProGEO Szakosztály elnöke volt.

Az esemény megnyitóbeszédekkel kezdődött:

M. TÓTH Tivadar, a Magyarhoni Földtani Társulat elnöke a földtani értékörzés és a természetvédelem jelentőségét hangsúlyozta.

RÉTHELYI Miklós beszédét SOÓS Miklós főtitkár ismertette.

BALCZÓ Bertalan természetvédelemért felelős helyettes államtitkár, a Geopark Magyar Nemzeti Bizottság elnöke a megőrzés fontosságára és a generációk közötti tudástransfer jelentőségére hívta fel a figyelmet.

MÁDLNÉ SZÓNYI Judit, az MTA Földtani Tudományos Bizottságának elnöke videóüzenetben köszöntötte a résztvevőket, és hangsúlyozta az MFT ProGeo Szakosztályának a földtani természetvédelemben elért eredményeit.

Ezt követően egy megállapodás ünnepélyes aláírására került sor. A Magyarhoni Földtani Társulat és a Bükki Nemzeti Park Igazgatósága informálisan hosszú ideje dolgoznak együtt közös célokért. Ezt a jó viszonyt fűzte szorosabbra a két szervezet egy formális együttműködési megállapodás aláírásával.

RÓNAI Kálmán (Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, igazgató) és M. TÓTH Tivadar (Magyarhoni Földtani Társulat, elnök) aláírja az együttműködési nyilatkozatot.

A generációkon átívelő szakmai programot az Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny döntősei közül a földtani természetvédelemmel foglalkozók nyitották meg.

BÍRÓ Dániel, MÜLLER Eliza, SZABÓ Judit és NYERGES Luca saját kutatási eredményeiket mutatták be, majd gimnazista szemszögből beszéltek a geoparkokról. Kérdőíves kutatásaik a szakemberek számára is adnak a jövőre nézve feladatot. Munkájukat jutalomkönyvvel ismertelte el az MFT és a Geopark Magyar Nemzeti Bizottság.

BALCZÓ Bertalan h. államtitkár átadja a jutalomkönyveket az OKTV-döntős előadóknak

A tudományos szekcióban BÍRÓ Máté, HORVÁTH Laura, GYOVAI Tamás, MÉSZÁROS József és SÁRDY Julianna előadásait hallgattuk meg.

Az utolsó programpont VERES Zsolt *Geokéktúra* című kötetének könyvbemutatója volt. A szerzővel és a GeoLitera kiadót képviselő PÁL-MOLNÁR Elemérről JUHÁSZ Árpád, az MFT tiszteleti tagja beszélgetett.

Geokéktúra könyvbemutató: PÁL-MOLNÁR Elemér, VERES Zsolt, JUHÁSZ Árpád

Mivel PÁL Márton, a ProGeo Szakosztály titkára az eseményen személyesen nem tudott részt venni, az MFT nevében ezúton köszönjük meg neki a rendezvény szervezésére irányuló erőfeszítéseit és áldozatos munkáját.

BODOR Emese Réka

Országos Geokéktúra Hétvége A Magyar Természetbarát Szövetség és a Magyarhoni Földtani Társulat közös rendezvénye (2024. október 12.)

Az ingyenes túrarendezvényen az MTSZ munkatársai, valamint nemzeti parkok, geoparkok és erdészetek képviselői vezették a túrákat. Az útvonal mentén sok település ingyen belépőkkel, tájházlátogatással, múzeumi sétával és finomságokkal kedveskedett a kéktúrázóknak. Idén 142 csoport több mint 4000 résztvevővel összesen 2575 kilométert tett meg a hazánk legszebb tájain átvezető Országos Kéktúra, a Rockenbauer Pál Dél-dunántúli Kéktúra és az Alföldi Kéktúra útjain.

Az idei rendezvény extra tartalma egyrészt az volt, hogy a Kéktúrázás Napja és a Geotóp Napok egybeestek, másrészt egyidejűleg vehettük kezünkbe a Földrajzi és Földtudományi Intézet által támogatott GeoLitera-sorozat újabb gyöngyszemét: VERES Zsolt *Geokéktúra* című kiadványát. Ez a hármas együttállás alapozta meg, hogy a 250 szakaszelelős között 4 kéktúraszakaszon (Nagybárcány–Mátraverebély; Encs–Mogyoróská; Uppony és Putnok; és Szentbékállá–Balatonhenye) a geotúra-vezetők részvételével kerülhetett kézzel fogható közelségbe a könyv lapjain szereplő kéktúra nyomvonal mentén sorakozó, gazdag földtani örökségünk a maga csodálatos világával a kezdő és haladó természetjárók széles tábora számára.

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park felügyelete alatt működő Bakony–Balaton UNESCO Globális Geopark földtani örökségének egyik legszebb vidékén, a Fekete-hegy csodálatos vulkáni fennsíkján, a Káli-medencére nyíló kilátópontok során vezetett át a Szentbékállá–Balatonhenye kéktúraszakasz, melyen 58 kéktúrázó – köztük egy keszthelyi általános iskola teljes 2. osztálya – vett részt. A három túravezető közül a geotúra-vezető mellett ketten az MTSZ képviselőiben biztosították a szakasz teljesítésének élvezetes és zökkenőmentes lebonyolítását.

SÁRDY Julianna
túravezető

Dosztály Lajos- emlékülés

2024. november 5-én emlékeztünk meg a 25 évvel ezelőtt fiatalon elhunyt kollégánkról, aki mindösszesen csupán 14 évet töltött kutatással az akkori Magyar Állami Földtani Intézetben. Ennek ellenére munkássága máig maradandó eredményeit az utána következők alapul használják munkájukhoz.

Az ülést BUDAI Tamás és VÖRÖS Attila előadása nyitotta, amelyben Lajosra, a kutatóra és az emberre emlékeztek. Közelebb hozva őt mindazokhoz, akik már nem ismerhették.

Ezt követték a szakmai előadások, többek között olyan fiataloktól, akik már nem találkozhattak vele, de az eredményein keresztül mégis úgy érezhették, hogy ismerik őt. Rávilágítottak arra, milyen széles körben dolgozott mind területi, mind rétegtani és ősmaradványcsoportok szempontjából. OSZVÁRT Pétertől részletes ismertetést hallottunk azokról a radioláriákról, amelyek feldolgozását hirtelen halála miatt már nem sikerült befejeznie.

Az ülésen részt vettek a Dosztály család képviselői is, akik most láthatták, hogy az apa, férj és testvér a tudomány területén mennyire hasznos munkát végzett.

PIROS Olga

Földtudományos Forгатag

A 2009-ben útjára indított Földtudományos Forгатag a Magyarhoni Földtani Társulat legtöbb embert megmozgató ismeretterjesztő rendezvénye. A hagyományoknak megfelelően idén is november második hétvégéjén került sor a programra. A MNMKK Magyar Természettudományi Múzeumába 28 földtudományokkal és rokon területekkel foglalkozó szakmai szervezet, cég, kutatóintézet, nemzeti park és egyetem jött el kiállítóként. A kiállítók standjain közel 150 földtudományi szakember és önkéntes dolgozott a két nap alatt. Az Utazó Planetárium vetítése a látogatók számára idén is ingyenesen megtekinthető volt. A rendezvényen több mint 2000 fő vett részt személyesen.

A rendezvényen hirdettük ki a 2025. év ásványát, ősmaradványát és ásványkincsét. Az év ásványa az opál, az év ősmaradványa a radiolária, míg az év ásványkincse a lítium lett.

Külön köszönjük az MFT önkénteseinek a segítséget és az MFT-nél iskolai közösségi szolgálatot teljesítő gimnazista diákok részvételét. Ezúton is felhívjuk tagtársaink és az érdeklődők figyelmét, hogy ismeretterjesztő rendezvényeinkre örömmel fogadunk IKSZ-es diákokat.

BODOR Emese Réka

Beszámoló a Magyarhoni Földtani Társulat Alföldi Területi Szervezetének 2024. évi NosztalGEO-rendezvényéről

Az MFT Alföldi Területi Szervezete idén november 15-én tartotta meg a nagy népszerűségnek örvendő NosztalGEO 2024 szakmai ankétját Algyőn. Az esemény – amely mára már hagyományként jelentős szerepet tölt be a hazai földtudomány életében – ismét tartalmas szakmai programot kínált, és természetesen nem hiányozhatott az elmaradhatatlan halászlé és túrós csusza sem. A helyszín hagyományosan Algyő mint a hazai szénhidrogén-termelés egyik jelentős központja, a novemberi időpont pedig az Algyő mező 1960-as évekbeli felfedezéséhez köthető. Az idei rendezvény a 2022-ben, „Mi van még a fiókban?” szlogen alatt megrendezett szakmai nap második felvonása, mottója: „Mennyi? 30...” arra utal, hogy az esemény főként az elmúlt két év szénhidrogén- és geotermikus kutatásainak eredményeire fókuszált.

A rendezvény 10 órakor kezdődött a szervezők köszöntőjével, majd izgalmas szakmai előadások következtek. A délelőtti folyamán SZANYI János (SZTE) és KOVÁCS Attila Csaba (Bayer Construct) mutatta be a geotermia legújabb eredményeit, míg ÁDÁM László (Arctic Green Energy) a Pannon-medence töredezett rezervoárjainak kutatásáról tartott előadást. Ezt követően SZILÁGYI Imre előadásában összehasonlította a szénhidrogén- és geotermikus kutatások sajátosságait, majd sor került a Révész-díj átadására.

A NosztalGEO különleges eleme a Révész-díj, ezt 2019 óta minden évben azok a szakemberek kapják, akik kiemelkedő életműjével és tudományos eredményekkel büszkélkedhetnek. Az idei díjazott Kiss Balázs, a NosztalGEO-esemény megálmodója és fáradhatatlan szervezője, aki életművével és szakmai munkásságával jelentősen hozzájárult a hazai földtudomány fejlődéséhez és a szakmai közösség építéséhez.

A kávészünet után a résztvevők TARI Gábor (OMV) előadását hallgatták meg, amely a Pannon-medence új geoenergetikai lehetőségeit mutatta be, ezt LUX Marcell (MOL Nyrt.) beszámolója követte a kelet-magyarországi kutatások eredményeiről.

Az ebédszünet hagyományosan halászlével és túrós csuszával telt, majd a délutáni szekcióban a hazai miocén rezervoárokkal ismerkedhettek meg a résztvevők. BARTHA István Róbert (Aspect Energy/TDE) előadásában egy kevert karbonátos-szilicikus rezervoár minőségét meghatározó geológiai folyamatokat mutatta be, LEMBERKOVICS Viktor (MVM) a szinrift miocén rétegek jelentőségéről tartott előadást, majd SZÉKELY Zoltán (MOL Nyrt.) a Szank mező jelenét és jövőjét ismertette.

A NosztalGEO 2024 szervezőbizottsága köszönetét fejezi ki minden előadónak és résztvevőnek, valamint azoknak a cégeknek és magánszemélyeknek, akik támogatásukkal hozzájárultak a rendezvény megvalósításához. A szervezők a következő évre is hasonlóan izgalmas programot ígérnek, hogy folytatódjon az immár több mint tízéves hagyomány.

Résztvevők száma: 108

DÓRÓ Emese

Személyi hírek

Gyászír

Fájdalommal tudatjuk, hogy

ZELENKA Tibor (1936–2024)

PÉRÓ Csaba (1950–2024)

SZABÓ Elemér (1931–?2025) tagtársunk elhunyt.

Emlékük szívünkben és munkáinkban tovább él!

Könyvismertetés

Szabó Márton:

A Kárpát-Pannon-térség fosszilis porcoshalai MNMKK Magyar Természettudományi Múzeum kiadása, 255 o.

SZABÓ Márton *A Kárpát-Pannon-térség fosszilis porcoshalai* című könyve egy kiváló, 255 oldalas, magyar és angol nyelven írt monografikus összefoglaló a Kárpát-medencéből előkerült legfontosabb porcoshalletokról. A keménykötésű, 138 ábrát (köztük öt digitális paleoillusztrációt) tartalmazó, nagy alakú könyv 9 fejezetre tagolódik. Az első, bevezető fejezetben a szerző röviden ismerteti életútját, és azokat a meghatározó eseményeket, melyek a porcoshalak oly lelkes tanulmányozásához vezettek. Öröm volt látni, hogy a szerző fiatal kora ellenére hogyan jutott el az első fossziliák megtalálásától a Kárpát-medencebeli leletanyag szakkönyv szintű dokumentálásáig. Különösen hasznos ábrája ennek a fejezetnek az az időrétegtani táblázat, amely azt mutatja, hogy mely földtörténeti korokból vannak porcoshalletőhelyeink a Kárpát-medencében. Izgalmas és jövőbe tekintő észrevennünk, hogy akad még olyan földtörténeti kor, melyből bár ismertek a környezetünkben tengeri képződmények, porcoshalletek még nem. A második fejezet röviden tárgyalja a porcoshalak evolúciós történetét, diverzitásukat és – főként recens formák alapján – biológijuk különböző aspektusait. A harmadik fejezet a taxonómiai alapok, majd a leletek megőrződési típusainak bemutatását követően a fogazat sokféleségét és a fogak morfológiai variabilitását tárja az olvasó elé a kevésbé ismert tömörfejúek masszív rágólemezeitől a klasszikus cápafogakig. Világosan kiderül, hogy a porcoshalaknak általában

miért a fogaik maradnak csak meg, és hogy melyek azok az anatómiai különbségek, melyek lehetővé teszik ezen leletek akár fajszintű határozását. Ez igen hasznos a későbbi fejezetek és ábrák értelmezésükre. A negyedik fejezet a Kárpát-medencében talált porcoshalak kutatóiról szól, és fotókkal illusztrálva hangsúlyozza az elődök, kollégák nagyra becsült munkáját. Az ötödik fejezet a Kárpát-medence legfontosabb fosszilis porcoshal-lelőhelyeit veszi sorra a lelőhelyekről készült friss fotók kíséretében. Ebből megismerhetjük a klasszikus lelőhelyek (pl. Ipolytarnóc cápa fogas rétegei; Danitz-puszta, homokbánya; Nyírád, kavics- és bauxitbányák) mellett azokat a feltárásokat is (pl. Máriahalom, homokbánya; Tekeres), ahonnan csak néhány éve ismertek porcoshal-maradványok. A fossziliákban gazdag rétegek ismertetésén túl a gyűjtési módszerekre is kitér a szerző. Ezután következik a könyv velejét (132 oldal) adó rendszertani rész. Ebben alapvetően rendszertani sorrendet tartva a Kárpát-medencéből előkerült porcoshalleleteket mutatja be a szerző, kezdve a legkorábbi, karbon fossziliáktól a miocén maradványokig. Fantasztikus látni, hogy a porcoshalak fossziliái közel 300 millió éves rekordot ölelnek föl a Kárpát-medencében. Különösen tanulságos azt nyomon követnünk, hogy miként változik a fogak morfológiája az idők során. A szerző nemcsak a régen begyűjtött, klasszikus leletanyagokra alapozza a munkáját.

Magánygyűjtők eldugott gyűjteményeitől kezdve az újonnan felfedezett, szisztematikusan gyűjtött gerinces lelőhelyek anyagáig áttekinti az elérhető maradványokat. A rendszertani rész jól illusztrált, igényes fotótáblák mutatják be az egyes csoportok legjobb megtartású leleteit. Több csoportnál a szerző illusztráció kíséretében tér ki a fogak állkapcsoson belüli pozíciójából fakadó morfológiai eltérésekre. A hetedik fejezet a porcos halak kutatásával kapcsolatos számos érdekességről szól. A szerző külön alfejezetet szán az iszapolási munkálatok bemutatására, majd a mikroszkóp alatti válogatás rejtelmeire, és hangsúlyozza ezen technikák fontosságát a porcoshal- és egyáltalán a gerinces paleontológiai kutatások terén. Ezt követően szó esik olyan kivételes megőrződésű leletekről, mint a csillag-hegyi cápa artikulált maradványai, vagy artikulált rájafoglemezek, melyek ritka értékei a porcoshal-leletanyagoknak. Olyan, sok évtizeddel ezelőtt begyűjtött maradványokról is olvashatunk, melyek újvizsgálata számos fontos eredményt hozhat a hazai porcoshalkutatás terén. Bátran állíthatom, hogy SZABÓ Márton könyve összességében rendkívül értékes és hiánypótló mű, valamint a hazai és nemzetközi szakma képviselői mellett az ősmaradványok iránti laikus érdeklődők számára is élvezetes olvasmány.

ÓSI Attila